

บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

2.1.1 ทฤษฎีการเปิดเสรีทางการค้า

ในทางทฤษฎี การเปิดเสรีทางการค้านำมาซึ่งผลประโยชน์สุทธิที่เป็นโอกาสสำหรับประเทศต่างๆ ได้มาก โดยมีต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นในรูปของผลประโยชน์ทั้งทางภาษีศุลกากรและกลุ่มผู้ผลิตดั้งเดิม ทั้งนี้ ผลประโยชน์สุทธิ (Gain from trade) เป็นผลประโยชน์ในแง่ของโอกาสที่เป็นไปได้ ดังนั้น ผลประโยชน์สุทธิของการเปิดเสรีทางการค้าจึงมิใช่เป็นผลประโยชน์ที่ต้องเกิดขึ้นเสมอ เว้นแต่ว่าการปรับตัวทางเศรษฐกิจภายในประเทศจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีกระบวนการชดเชยในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบทางด้านลบ (ศิริณ พงศ์มณฑพัฒน์ และคณะ, 2544: 9)

การเปิดเสรีทางการค้าเป็นกระบวนการลดหรือผ่อนคลายข้อจำกัดทางการค้าระหว่างประเทศเพื่อนำไปสู่การปรับตัวและเชื่อมโยงที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นระหว่างเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศหรือเศรษฐกิจโลก รวมถึงลดแรงกดดันจากประเทศผู้ส่งออกที่มีต่อผู้กำหนดนโยบาย เช่น การกำหนดกำแพงภาษีเพื่อปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศ ทำให้ผู้ผลิตภายในประเทศอ่อนแอ เนื่องจากอาศัยแรงจูงใจทางภาษีในการแสวงหาผลกำไรมากกว่าการเร่งพัฒนาคุณภาพการผลิตเพื่อให้สินค้าของตนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคภายในประเทศ ดังนั้น การเปิดเสรีทางการค้าจึงเป็นการลดภาระภาษีที่ตกแก่ผู้บริโภคและลดแรงกดดันที่ประเทศผู้ส่งออกมีต่อการกำหนดกำแพงภาษี รวมถึงเพิ่มพูนความสามารถในการแข่งขันให้แก่ระบบเศรษฐกิจโดยรวม

การเปิดการค้าเสรีมี 4 ระดับ คือ

(1) ระดับฝ่ายเดียว (Unilateral Trade Liberalization) เป็นนโยบายของรัฐที่ดำเนินการโดยไม่มีเงื่อนไขต่อบริษัทใดๆ กับประเทศอื่นๆ โดยรัฐอาจเปิดเสรีกับสินค้าประเภทต่างๆ ตามสถานการณ์ของประเทศ เพื่อปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและเพิ่มความสามารถให้แก่ผู้ผลิตในประเทศในการแข่งขันกับต่างประเทศ รวมถึงใช้ทรัพยากรในการผลิตอย่างเหมาะสมมากกว่าการพึ่งพากำแพงภาษีหรือสิทธิประโยชน์ที่รัฐอำนวยความสะดวกให้โดยเฉพาะ

(2) ระดับทวิภาคี (Bilateral Trade Liberalization) เป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างคู่สัญญาสองประเทศที่จะผ่อนคลายข้อจำกัดทางการค้าทั้งในรูปของภาษีศุลกากรและมิใช่ภาษีศุลกากรภายใต้

กรอบเดียวกัน โดยประเทศอื่นๆจะไม่ได้รับสิทธินี้ด้วย การเปิดเสรีทางการค้าประเภทนี้ เดิมที่ไม่แพร่หลายมากนัก แต่ในปัจจุบันได้รับความสนใจมากขึ้น

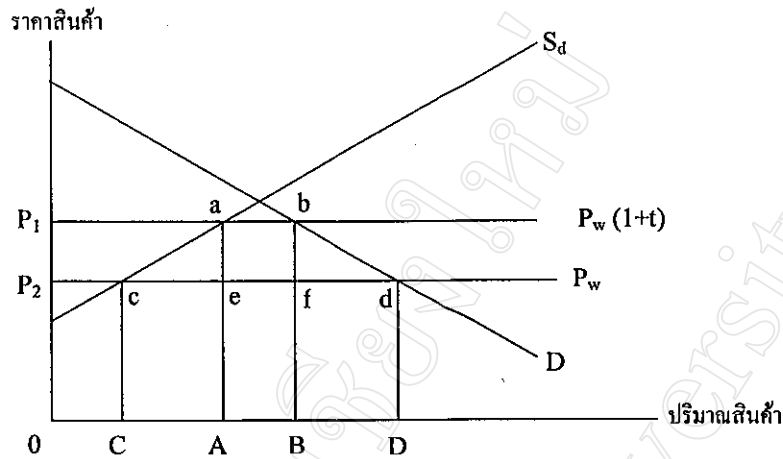
(3) ระดับภูมิภาค (Regional Trade Liberalization) เป็นการเสรีทางการค้าของกลุ่มประเทศที่มักอยู่ในภูมิภาคเดียวกันแม้จะไม่อยู่ในอาณาบริเวณที่ติดต่อกันได้ แนวทางเกิดขึ้นก่อนจัดตั้ง GATT และมีได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการของ GATT จึงกำหนดให้เป็นข้อยกเว้นตามมาตราที่ 24 ของบทบัญญัติ GATT อย่างไรก็ตาม การเปิดเฉพาะกลุ่มประเทศอาจส่งผลกระทบต่อประเทศนอกกลุ่ม รวมถึงอาจถูกนำมาใช้เพื่อการกีดกันประเทศคู่แข่งมิให้เข้าสู่ตลาดของตนโดยง่าย

(4) ระดับพหุภาคี (Multilateral Trade Liberalization) เป็นการเปิดเสรีทางการค้าให้แก่ประเทศเกือบทั่วโลกเข้าสู่ข้อตกลงหรือกรอบการค้าเสรีเดียวกัน ซึ่งเป็นการเปิดเสรีตามบทบัญญัติของ GATT ที่ต่อมาพัฒนาเป็นองค์การการค้าโลก จัดเป็นแนวทางที่ดีที่สุด เนื่องจากทำให้ทุกประเทศได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้าอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการกีดกันประเทศที่อยู่นอกข้อตกลง สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย และช่วยให้การเปิดเสรีทางการค้าดำเนินการบนพื้นฐานของระบอบกติกาสถาปัตยกรรมมากกว่าการต่อรองทางการค้าโดยลำพัง อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้ยังเผชิญปัญหาอย่างมาก เนื่องจากการดำเนินงานและความตึงเครียดมักเป็นไปอย่างเชื่องช้าภายใต้กระบวนการที่ต้องอาศัยประเทศเป็นจำนวนมาก รวมถึงประโยชน์จากข้อตกลงบางส่วนสำหรับประเทศด้อยพัฒนาที่ยากจนยังไม่ชัดเจน อีกทั้งประเทศมหาอำนาจไม่อาจยึดมั่นในแนวทางพหุภาคีอย่างแท้จริง เนื่องจากประชาชนในประเทศเห็นว่าองค์กรระดับโลกมิได้ก่อประโยชน์ให้แก่ตนอย่างแท้จริง

การค้าเสรีเกิดประโยชน์สุทธิมากกว่าที่จะเป็นผลเสียทั้งในส่วนของผู้บริโภค ผู้ผลิต และรายได้ภาษีของรัฐ โดยเฉพาะการร่วมกันหลายฝ่ายหรือพหุภาคี เนื่องจากโครงสร้างตลาดใกล้เคียงกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ทั้งนี้ ในทางทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศมีข้อสรุปเบื้องต้นคือ การค้าเสรีให้ประโยชน์สูงกว่าการกีดกันทางการค้า และการค้าเสรีที่มากให้ประโยชน์สูงกว่าการค้าเสรีที่น้อย โดยสมมติให้ตลาดมีการแข่งขันสมบูรณ์ ประเทศที่ดำเนินการค้าเสรีเป็นประเทศเล็ก ไม่สามารถมีอิทธิพลต่อราคาในตลาดโลก สินค้าที่ใช้พิจารณามีชนิดเดียว มีโครงสร้างต้นทุนแบบเพิ่มขึ้น (Increasing cost) หรือไม่มีการประหยัดต่อขนาด

จากรูปที่ 2.1 กำหนดให้สินค้านำเข้ามีราคา P_w และเสียภาษีศุลกากรในอัตรา t ราคาสินค้านำเข้าในประเทศ $P_w(1+t)$ เส้น D และ S_d เป็นเส้นอุปสงค์และอุปทานภายในประเทศของสินค้านำเข้า

รูปที่ 2.1 ผลได้และต้นทุนของการเปิดเสรีทางการค้า

ณ ราคา P_1 การบริโภคเท่ากับ OB การผลิตภายในประเทศเท่ากับ OA การนำเข้าเท่ากับ AB เมื่อรัฐบาลเลิกการจัดเก็บภาษีศุลกากร ทำให้ราคาสินค้าลดลงเหลือ P_2 การบริโภคเพิ่มขึ้นเป็น OD การผลิตภายในประเทศลดลงเหลือ OC และการนำเข้าเพิ่มขึ้นเป็น CD สำหรับทางการย่อมต้องสูญเสียรายได้อันเกิดจากการยกเลิกอัตราภาษีซึ่งเดิมจัดเก็บได้เท่ากับ $abfe$ ดังนั้น ผลกระทบทางลบจึงได้แก่ ภาษีที่สูญเสียไปเท่ากับ $abfe$ และส่วนเกินผู้ผลิตที่ลดลงเท่ากับ P_1acP_2 ส่วนผลกระทบทางบวกซึ่งตกอยู่กับผู้บริโภคเท่ากับ ส่วนเกินผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นเท่ากับ P_1bdP_2 นั่นก็หมายความว่าผลประโยชน์สุทธิที่มีต่อประเทศเท่ากับสามเหลี่ยม aec รวมกับสามเหลี่ยม bdf ซึ่งสะท้อนว่าผลประโยชน์จะหันเหออกจากภาครัฐและผู้ผลิตในประเทศไปสู่ผู้บริโภค โดยผลประโยชน์จากการบริโภคนั้นมากเพียงพอที่จะชดเชยผลทางลบที่จะเกิดขึ้นนั่นเอง

นอกจากการเปิดเสรีทางการค้าแล้ว การศึกษาของ Viner เมื่อปี พ.ศ. 2493 ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการขยายปริมาณการค้า (Trade creation) และการเบี่ยงเบนทิศทางการค้า (Trade diversion) ที่ทำให้สามารถประเมินได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าภายใต้เงื่อนไขใดบ้างที่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ หรือการก่อตั้งสหภาพศุลกากรให้ประโยชน์สุทธิในทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ผลดีและผลเสียที่เกิดจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขึ้นกับผลสุทธิว่าผลกระทบทางด้านใดจะมีมากกว่ากัน โดยในส่วนของ การขยายปริมาณการค้า เกิดจากสินค้านำเข้าในประเทศที่มีต้นทุนสูงกว่าถูกแทนที่ด้วยการนำเข้าสินค้าจากประเทศสมาชิกที่ต้นทุนต่ำกว่า เป็นประโยชน์ต่อประเทศที่ให้สิทธิพิเศษทางศุลกากร ขณะที่ในส่วนของการเบี่ยงเบนทิศทางการค้า เกิดจากสินค้านำเข้าจากประเทศนอกกลุ่มซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าถูกแทนที่ด้วยสินค้านำเข้าจากประเทศสมาชิก เนื่องจากการกีดกันทางการค้า ซึ่งมีผลเสียต่อการจัดสรรทรัพยากร

2.1.2 ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage Theory)

เดวิด ริคาร์โด (พ.ศ. 2364) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า สองประเทศทำการค้ากันเมื่อประเทศหนึ่งสามารถผลิตสินค้าชนิดหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพสูงกว่าเมื่อเทียบกับการผลิตสินค้าชนิดนั้นในอีกประเทศหนึ่ง จากแนวความคิดนี้สามารถอธิบายได้ 2 ประการคือ ประการแรก ประเทศหนึ่งสามารถผลิตสินค้าชนิดหนึ่งด้วยจำนวนแรงงานที่น้อยกว่าอีกประเทศหนึ่ง ประเทศนั้นก็จะผลิตสินค้าที่เสียต้นทุนต่ำกว่า (สินค้าที่ได้เปรียบ) แล้วนำไปแลกกับสินค้าอีกชนิดหนึ่งของประเทศอื่นซึ่งตนไม่ได้ผลิต การอธิบายแนวความคิดนี้ เดวิด ริคาร์โด ได้ยกตัวอย่างจำนวนชั่วโมงการผลิตสุราและผ้าของประเทศโปรตุเกสและอังกฤษ ประการที่สอง ประเทศหนึ่งสามารถผลิตสินค้าชนิดนั้นได้ผลผลิตมากกว่าอีกประเทศหนึ่งด้วยจำนวนแรงงานเท่ากัน ประเทศนั้นก็จะผลิตเฉพาะสินค้าที่ตนได้เปรียบเป็นสินค้าออกแลกกับสินค้าอีกชนิดหนึ่งที่ตนเสียเปรียบ ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์สมัยหลังได้อธิบายตามแนวคิดประการหลังโดยใช้ตารางผลผลิต ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าตามทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ การค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยการผลิตของแต่ละประเทศมีประสิทธิภาพในการผลิตไม่เท่ากัน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุชาติ ตันตสุรฤกษ์ (2530) ผู้วิจัยมีจุดประสงค์ในการศึกษา คือ (1) เพื่อศึกษาลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของชาวจีนในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเงินกลับประเทศจีนด้วยวิธีโพยก๊วน (2) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิวัฒนาการของการส่งเงินกลับประเทศด้วยวิธีโพยก๊วน ในหมู่ชาวจีนในประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (3) เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเงินกลับประเทศในรูปแบบโพยก๊วนและแนวโน้มของโพยก๊วน โดยมีสมมติฐานการวิจัยคือ การส่งเงินกลับประเทศ (ทั้งรูปแบบและวิวัฒนาการ) โดยชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยเป็นผลจากความผูกพันทางวัฒนธรรมดั้งเดิม และขึ้นอยู่กับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของทั้งสองประเทศ วิธีวิจัยที่ผู้วิจัยเลือกใช้คือวิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเชื่อมโยงข้อมูลด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์เข้าด้วยกัน วิธีนี้ช่วยตอบปัญหาในแง่กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษาทางประวัติศาสตร์ช่วยให้เห็นพลวัตของสังคมได้ชัดเจนขึ้น เมื่อรวมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยกรอบความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจึงทำให้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้ละเอียด ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

งานวิจัยนี้จำแนกข้อมูลเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือข้อมูลเอกสารชั้นต้นจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น กองจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร หอสมุดกระทรวงพาณิชย์

ห้องสมุดสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง ส่วนเอกสารชั้นรองจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ทั้งของชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่วนที่สองคือข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เป็นสำคัญ ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น โดยอาศัยการแนะนำและรับรองของกลุ่มตัวอย่างเดิม (snowball sampling) ทั้งนี้ ผู้วิจัยอาจอาศัยบุคคลที่สนิทสนมกับกลุ่มตัวอย่างช่วยในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกกว่าไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์จำนวน 20 คน การเลือกศึกษาชุมชนแต่จิว เนื่องจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาภายหลังส่วนใหญ่เป็นชาวแต่จิว และเป็นกลุ่มที่มีบทบาททางด้านโพยก๊วนที่สำคัญที่สุด การสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ตรงในการส่งเงินทางโพยก๊วนและยังคงมีพฤติกรรมในการส่งเงินอยู่ในระหว่างที่ทำการวิจัยนี้

กรอบความคิดทางทฤษฎีในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีค่านิยมของ Parsons (Value Theory) เป็นกรอบความคิดสำคัญในการอธิบายปรากฏการณ์ โดยจำลองปรากฏการณ์การส่งเงินกลับประเทศทางโพยก๊วนของชาวจีนในประเทศไทยเข้ากับแผนภูมิในการวิเคราะห์โครงสร้างและกระบวนการของระบบสังคมที่เรียกว่า “The Cybernetic Hierarchy of Control” จากแผนภูมิทำให้ทราบถึงลำดับขั้นของการควบคุมข่าวสาร (hierarchy information control) นั่นคือ ระบบวัฒนธรรมจะควบคุมข่าวสารของระบบสังคม ระบบสังคมควบคุมข่าวสารของระบบบุคลิกภาพ ระบบบุคลิกภาพควบคุมข่าวสารของระบบอินทรีย์ เช่น ระบบค่านิยมของวัฒนธรรมเป็นบรรทัดฐานต่างๆ ในการปฏิบัติกิจการในสังคม บรรทัดฐานนี้เป็นสิ่งคาดหวังของผู้กระทำในระบบบุคคลเวลาแสดงบทบาท ความคาดหวังนี้อาจเป็นสิ่งจูงใจหรือควบคุมกระบวนการตัดสินใจต่างๆของผู้กระทำตอบสนองกลับขึ้นไป และในระหว่างกระบวนการจะปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างข่าวสารกับพลังงานระบบเบื้องบนที่เหนือกว่าควบคุมข่าวสารของระบบเบื้องล่างคือเป็นผู้บ่งการว่าระบบเบื้องล่างต้องใช้พลังงานอย่างไร ส่วนระบบเบื้องล่างต้องเป็นผู้ให้พลังงานในการทำการให้แก่ระบบเบื้องบนเท่ากับว่าระบบทั้งส่วนต่างควบคุมกันเอง กระบวนการนี้เรียกว่า Cybernetic hierarchy โดยข้อตกลงเบื้องต้นว่าวิทยานิพนธ์นี้ชาวแต่จิวเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญที่สุด ดังนั้น ภาษาจีนที่ใช้จึงเป็นสำเนียงแต่จิว โดยจะกำกับอักษรจีนไว้ในวงเล็บในกรณีที่ต้องจำเป็นเพื่อป้องกันความสับสน

ผลการวิจัยพบว่าโพยก๊วนหรือชื่อเป็นทางการคือ “ตัวแทนซื้อเงิน” ตามความหมายของ พ.ร.บ. ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พ.ศ. 2545 หมายความว่า การประกอบกิจการเป็นตัวแทนรวบรวมเงินจากบุคคลอื่นหลายคน เพื่อนำเงินนั้น ไปซื้อปัจจัยชำระเงินต่างประเทศจากธนาคารรับอนุญาตหรือตัวแทนรับอนุญาต สำหรับส่งไปเลี้ยงครอบครัวและญาติพี่น้องของบุคคลนั้นๆ ใน

ต่างประเทศ แต่ในส่วนของชาวจีนโพยก๊วนเป็นคำที่มีนัยแฝงอยู่ว่าเป็นการส่งจดหมายพร้อมเงินในทางลับ โดยศึกษาพฤติกรรมการส่งเงินทางโพยก๊วน : บทศึกษาเฉพาะกรณีชาวจีนแต่จิวในกรุงเทพมหานคร งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาใน 9 ประเด็นคือ ผู้ส่งเงินคือใคร ส่งเงินให้แก่ผู้ใด สาเหตุและเป้าประสงค์การส่งเงิน ทำการส่งเงินเมื่อใด วิธีการส่งเงินที่ใช้ จำนวนเงินที่ส่งในแต่ละครั้ง ผู้ส่งเงินคิดจะกลับไปอยู่ประเทศจีนหรือไม่ เพราะเหตุใด ผู้ส่งเงินเคยไปเยือนประเทศจีนหรือไม่หลังไทยเปิดสัมพันธทางการทูตกับจีน เพราะเหตุใด เจตนาารมณ์ของผู้ส่งเงินต่อการสืบทอดพฤติกรรมการส่งเงินของลูกหลานพร้อมเหตุผล

สาเหตุที่ชาวจีนนิยมใช้บริการโพยก๊วน ประการแรก เคยชินกับการใช้บริการส่งเงินทางโพยก๊วน และขาดความรู้ความเข้าใจในการส่งเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ ประการที่สอง การบริการของโพยก๊วนเป็นบริการแบบส่งถึงประตูบ้าน (door to door) ประการที่สาม มีบริการแปลและเขียนข้อความเป็นภาษาจีน เพราะส่วนหนึ่งของผู้ส่งเงินไม่รู้หนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาจีน ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ไม่มีบริการเช่นนี้ ประการสุดท้าย ไม่มีข้อจำกัดในวงเงินที่ต้องการส่งแม้ว่าต้องเสียค่าบริการสูง ขณะที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดวงเงินในการส่งเงินเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวในต่างประเทศไม่เกินเดือนละ 1,000 บาท และมีระเบียบที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่น ต้องแสดงหลักฐานใบสำคัญต่างคำและยื่นแบบแสดงรายการอื่นๆอีก ทำให้ยุ่งยากในการส่งเงิน

ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเงินกลับประเทศของชาวจีนโพยก๊วนมี 3 ประการ ประการแรก ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เนื่องจากความเชื่อทางด้านศาสนาและลัทธิ ประการที่สอง ปัจจัยทางการเมือง ในบางขณะที่รัฐเข้มงวดจะมีการส่งเงินทางโพยก๊วนเพิ่มขึ้น และหากไม่เข้มงวด การส่งเงินผ่านโพยก๊วนจะลดลง ประการที่สาม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ในส่วนบุคคลผู้มีฐานะดีจะส่งเงินมากกว่าผู้มีฐานะด้อยกว่า ในทางส่วนรวม กิจการโพยก๊วนทำหน้าที่ส่วนปริวรรตเงินตราของธนาคารพาณิชย์ในการส่งเงินออกนอกประเทศได้อย่างเสรีในช่วงที่ระบบธนาคารพาณิชย์ยังไม่เติบโตและระบบเศรษฐกิจของไทยกับจีนยังเป็นระบบเสรี แนวโน้มของการส่งเงินกลับประเทศผ่านทางโพยก๊วน มีแนวโน้มลดลงหรืออาจจำกัดอยู่เพียงรุ่นชาวจีนอพยพเท่านั้น สิ่งที่จะทำให้พฤติกรรมนี้ยังอยู่ขึ้นกับว่าชาวจีนจะสามารถปลูกฝังจิตสำนึกและรักษาระเบียบแบบแผนทางสังคมด้านนี้ให้เกิดขึ้นกับบุตรหลานได้มากน้อยเพียงใด

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2537) ธนาคารแห่งประเทศไทยมีแผนงานพัฒนาประเทศไทยเป็น Funding Center ในภูมิภาค และได้ดำเนินมาตรการหลายประการเพื่อสนับสนุนเป้าหมายดังกล่าว รวมทั้งมาตรการสนับสนุนการค้าข้ามพรมแดนและการลงทุนในประเทศกลุ่มอิน โดจีนและพม่า โดยเพิ่มความคล่องตัวของการใช้เงินบาทในการค้าชายแดน อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนการค้าชายแดนและการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านจำเป็นต้องทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพการค้า การ

ชำระเงิน บทบาทเงินบาทในการค้าชายแดน และปัญหาการค้าชายแดนในปัจจุบัน รายงานฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ (1) สภาพการค้าชายแดนระหว่างไทยกับพม่า ทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการศุลกากร (2) การชำระเงินจากการค้าชายแดน ทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการศุลกากร (3) บทบาทของเงินบาทในการค้าชายแดนระหว่างไทยกับพม่า (4) ปัญหาการค้าชายแดนในปัจจุบันและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการค้าชายแดนไทยกับพม่า โดยมีขอบเขตของการศึกษารอบคลุมจุดการค้าสำคัญ 2 แห่ง ได้แก่ จุดการค้าที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และจุดการค้าที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ผลของการศึกษา คือ (1) การค้าชายแดนไทย-พม่ามิใช่เป็นการค้าขายแลกเปลี่ยนเพื่อการยังชีพซึ่งกระทำกันในพื้นที่พรมแดนติดต่อกันเท่านั้น แต่มีลักษณะเป็นการค้าระหว่างประเทศ เพียงแต่สินค้าเข้าออกผ่านช่องทางบก และสินค้าที่พม่านำเข้าจากไทยถูกส่งไปขายต่อยังประเทศบังคลาเทศ อินเดีย และจีนตอนใต้ การค้าชายแดนในภาคเหนือจึงมีความซับซ้อนกว่าการค้าชายแดนตามบรรทัดฐานที่เข้าใจกัน สภาพการค้ากระทำใน 2 รูปแบบคือการค้าที่ผ่านพิธีการศุลกากรและการค้านอกระบบที่ไม่ผ่านพิธีการศุลกากร จากการศึกษาพบว่า การค้านอกระบบมีมูลค่าประมาณ 16,000 ล้านบาท สูงกว่ามูลค่าที่แจ้งผ่านพิธีการศุลกากรถึงกว่า 3 เท่าตัว จำแนกเป็นการนำเข้า 8,500 ล้านบาท (พลอยแดง 4,000 ล้านบาท อัญมณีอื่นๆ 1,600 ล้านบาท และ โค 1,000 ล้านบาท) และการส่งออก 7,300 ล้านบาท (ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค) สูงกว่ามูลค่าที่ผ่านพิธีการศุลกากรถึงกว่า 3 เท่าตัว จุดที่มีการค้าสูงที่สุดคืออำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย รองลงมาคืออำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

(2) การชำระเงินค่าสินค้าตามชายแดนจำแนกออกเป็น 4 รูปแบบคือ (ก) ชำระค่าสินค้าผ่านระบบหักบัญชีประมาณร้อยละ 44 ของมูลค่าการค้ารวม โดยระบบการชำระเงินนี้เป็นระบบที่พม่าไทยกับพม่าพัฒนาขึ้นมาใช้ วิธีการคือพม่าส่งออกไทยขายสินค้าให้พม่า (ปกติขายเชื่อ) เมื่อครบกำหนดชำระเงิน ผู้ส่งออกไทยจะได้รับค่าสินค้าเป็นเงินบาทหรือโอนบัญชีเงินบาทจากผู้นำเข้าไทยแทนที่จะได้เงินค่าสินค้าจากคู่ค้าที่เป็นพม่า (คิดอัตราแลกเปลี่ยน บาทต่อจัต ในวันนั้น) โดยมีตัวแทนชำระบัญชี (Clearing Agent) ในไทยเป็นผู้ดำเนินการให้ ทางด้านผู้นำเข้าพม่าจะชำระค่าสินค้าเป็นเงินจัตให้แก่ผู้ส่งออกพม่า โดยมีตัวแทนชำระบัญชีในพม่าเป็นผู้ดำเนินการให้เช่นกัน ทั้งนี้ตัวแทนชำระบัญชีในสองประเทศจะกระทำตนเป็นสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่โอนเงินเพื่อชำระสินค้าระหว่างให้แก่พม่าทั้งสองฝ่าย โดยมีตัวแทนชำระบัญชีในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประมาณ 10 กว่าราย และในอำเภอแม่สอด จังหวัดตากประมาณ 4-5 ราย เหตุที่การชำระเงินในระบบไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากประเทศพม่าห้ามเอกชนค้ากับต่างประเทศ และพม่ายังขาดสถาบันการเงินที่เป็นสากลและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพม่ายังมีอัตราแลกเปลี่ยน 2 อัตราคืออัตราทางการและ

อัตราตลาด ซึ่งอัตราทางการ (1 จัดประมาณ 4.50 บาท) นั้นสูงกว่าเกินกว่าอัตราตลาด (1 จัดประมาณ 0.22 บาท) หลายสิบเท่าตัว และการขนเงินระหว่างเมืองสำคัญของพม่ามายังชายแดนมีความไม่ปลอดภัยสูง (จ) ชำระค่าสินค้าด้วยเงินบาทประมาณร้อยละ 42 ของมูลค่าการค้ารวม เนื่องจากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 มีพ่อค้าพลอยจากจังหวัดจันทบุรีและตราดเข้ามาซื้อขายพลอยในอำเภอแม่สายเป็นจำนวนมาก จึงมีการใช้เงินบาทชำระค่าพลอยระหว่างกันสูงถึงประมาณปีละ 4,000 ล้านบาท (ค) ชำระค่าสินค้าด้วยเงินจัดประมาณร้อยละ 9 ของมูลค่าการค้ารวม ส่วนใหญ่ใช้ในการชำระค่าโค พืช ผลเกษตร และของป่า (ง) ชำระค่าสินค้าด้วยการเปิด L/C ประมาณร้อยละ 5 ของมูลค่าการค้ารวม ทั้งหมดเป็นการชำระค่าไม้ซุงที่เอกชนไทยได้รับสัมปทานการทำไม้จากรัฐบาลพม่า

(3) บทบาทของเงินบาทในการเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนสินค้าเพิ่มมากขึ้นตามปริมาณการค้าพลอย โดยเฉพาะที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เงินบาทที่พ่อค้าพม่าได้รับส่วนใหญ่ถูกนำไปซื้อเงินจัดเพื่อโอนกลับไปพม่า และ/หรือ นำฝากเข้าบัญชีเงินบาทที่สาขานาการพาณิชย์ในประเทศไทย เนื่องจากรัฐบาลพม่าเข้มงวดกับเอกชน ในการถือเงินตราต่างประเทศ อย่างไรก็ตามมาตรการผ่อนคลายเป็นของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ให้นำเงินบาทออกนอกประเทศได้ไม่เกิน 500,000 บาท เพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนนั้นไม่ส่งผลต่อการค้ามากนัก

(4) ปัญหาทางการค้าที่พบคือ (ก) กฎระเบียบของพม่าที่ไม่เอื้อต่อการค้าชายแดน เช่น การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่สูงกว่าความเป็นจริง (ข) ระบบการชำระเงินแบบตัวแทนชำระบัญชีขึ้นอยู่กับความเชื่อถือของผู้ใช้ ซึ่งยังมีคำถามว่าหากมีปริมาณเงินในระบบการค้าสูงขึ้น ระบบนี้จะสามารถรองรับกับธุรกรรมที่เพิ่มขึ้นได้หรือไม่ เพียงใด (ค) ปัญหาของรัฐบาลทั้งสองประเทศที่ยังขาดความร่วมมือกันในการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาค้าชายแดน (ง) โครงสร้างพื้นฐานทั้งสองประเทศ เช่น ถนน โทรศัพท ไฟฟ้า ยังไม่เพียงพอ (จ) ผู้ประกอบการฝ่ายไทยขาดความเข้าใจในสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีสำหรับสินค้าส่งออก สำหรับข้อเสนอแนะคือ (ก) แก้ไขกฎระเบียบให้เอื้อประโยชน์ต่อการค้าชายแดน (ข) เพิ่มการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (ค) ให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการค้าชายแดนในเรื่องสิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้น และสามารถแข่งขันกับสินค้าที่นำเข้าจากประเทศสิงคโปร์และจีนได้

ฐิติวรรณ ศรีเจริญ (2541) การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศของไทยในจีน รวมทั้งลักษณะและโอกาสการลงทุน โดยศึกษาวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์กรณีการลงทุนของบริษัทตัวอย่างจำนวน 15 แห่ง จำแนกเป็น 3 ภาคการผลิต ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรและภาคบริการ ระยะเวลาการศึกษาครอบคลุมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศจีนเริ่มเปิดประเทศรับการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเน้นการลงทุนของไทยในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเท่านั้น ไม่รวมฮ่องกงและไต้หวัน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กำหนดการลงทุนในจีนของธุรกิจไทยทั้ง 15 ราย สามารถอธิบายโดยทฤษฎีการสังเคราะห์ปัจจัยต่างๆที่กำหนดการลงทุนทางตรงในประเทศ สรุปได้ 3 ประการคือ ประการแรก ปัจจัยด้านความได้เปรียบในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์บางประการ พบในกรณีการลงทุนของธุรกิจอาหารอาหารสัตว์ ธุรกิจพลังงาน ธุรกิจเบียร์ ธุรกิจอะไหล่และการประกอบรถยนต์และธุรกิจเฟอร์นิเจอร์ ใช้ความได้เปรียบจากการมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการผลิตและการจัดการในสาขาธุรกิจนั้น ประการที่สอง ปัจจัยที่กำหนดการลงทุนที่พบในธุรกิจแปรูปน้ำมันรำข้าวเป็นปัจจัยด้านความได้เปรียบในการทำให้เป็นประโยชน์แก่องค์กรด้วยตนเอง ประการที่สาม ปัจจัยด้านความได้เปรียบเฉพาะในแหล่งที่ตั้ง โดยเฉพาะปัจจัยด้านทรัพยากร พบในธุรกิจเฟอร์นิเจอร์ ธุรกิจเมลามีน ปัจจัยด้านขนาดและอัตราการเติบโตของตลาดประเทศจีน เป็นปัจจัยสำคัญกรณีการลงทุนของธุรกิจปิโตรเลียม ธุรกิจอะไหล่และประกอบรถยนต์ ธุรกิจเบียร์ ธุรกิจสินค้าอุปโภคบริโภค ธุรกิจแปรูปน้ำมันละหุ่งและการส่งออกข้าวหอมมะลิ ธุรกิจธนาคาร และธุรกิจค้าปลีก ปัจจัยด้านนโยบายรัฐบาลพบในธุรกิจพลังงาน

ลักษณะการลงทุนในจีนเป็นลักษณะการร่วมมือทางธุรกิจตามสัญญาและลักษณะการร่วมทุน ได้รับความนิยจากผู้ลงทุนเป็นอย่างมาก สำหรับโอกาสการลงทุนภาคอุตสาหกรรมของไทยในจีนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นแต่อัตราความเสี่ยงก็สูงมากเช่นกัน ภาคเกษตรมีโอกาสการลงทุนสูงมากเพราะไทยมีความชำนาญและจีนสนับสนุน ส่วน โอกาสการลงทุนในภาคบริการมีไม่มาก มีการแข่งขันและความเสี่ยงสูง

กรณีการ ธรรมชาติ (2542) ผู้ศึกษาต้องการศึกษาถึงผลกระทบจากการปิดด่านการค้าชายแดนไทยกับพม่า เนื่องจากเห็นว่า การปิดด่านการค้าชายแดนแต่ละครั้ง ส่งผลกระทบต่อการค้าเป็นอย่างมาก โดยสร้างความเสียหายทางการค้าต่อกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าของทั้งสองประเทศ และปริมาณการส่งออกของไทยก็ลดลงอย่างเห็นได้ชัด การปิดด่านเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างความมั่นคงตามแนวชายแดนกับการค้าชายแดนจนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก ดังนั้นเพื่อหาข้อเสนอแนะในการแก้ไขในการแก้ปัญหาอันจะทำให้เกิดผลดีต่อการค้าชายแดน และทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับรัฐบาลและประชาชนระหว่างไทยกับพม่าต่อไป ผู้ศึกษาจึงมุ่งวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้ (1) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบของการค้าชายแดนไทย-พม่า (2) เพื่อศึกษาถึงสาเหตุของการปิดด่านการค้าชายแดนไทย-พม่า และผลกระทบจากการปิดด่านที่มีต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า (3) เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือทางการค้าชายแดนระหว่างไทย-พม่า โดยมีสมมติฐานว่าการปิดด่านการค้าชายแดนส่งผลกระทบต่อการค้าชายแดนแตกต่างกันตามประเภทของสินค้า

ขอบเขตการวิจัยมุ่งศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ผลงานการวิจัย รายงานการประชุม สรุปรายงานการประชุม งานสัมมนา วารสารพิมพ์ ข่าวสารจากสื่อมวลชนทุกสาขา จากสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หอการค้าจังหวัดตาก สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก และด่านศุลกากรแม่สอด จังหวัดตาก และสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งผู้ที่ให้ความสนใจศึกษาและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนจาก 5 กลุ่ม จำนวน 26 ราย จำแนกเป็น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ 4 ราย พ่อค้า/นักธุรกิจไทย 11 ราย พ่อค้า/นักธุรกิจพม่า 10 ราย และสื่อมวลชนท้องถิ่น 1 ราย เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งผู้ศึกษาเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเองทั้งหมด การกำหนดกรอบความคิดหรือประเด็นสัมภาษณ์ประมวลมาจากข้อมูล เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์ และคำแนะนำจากผู้รู้ มาใช้เป็นรูปแบบสัมภาษณ์แบบเดียวกันในทุกกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงการรวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกเทป พร้อมจดบันทึกการให้สัมภาษณ์ในประเด็นสำคัญ จากนั้นใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ประกอบกัน

ผลการศึกษาพบว่า (1) การค้าชายแดนไทย-พม่ามี 2 รูปแบบคือการค้าในระบบเป็นการค้าชายแดนที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีการปฏิบัติตามระเบียบพิธีการทางศุลกากรอย่างถูกต้องตามที่ราชการกำหนดไว้ และมีการนำเข้า-ส่งออกผ่านด่านศุลกากรเท่านั้น อีกรูปแบบหนึ่งคือการค้านอกระบบ เป็นการค้าที่มุ่งหลีกเลี่ยงการผ่านพิธีการและการชำระภาษีทางศุลกากรอย่างถูกต้อง เพื่อความสะดวกในการค้า การค้านอกระบบนี้ไม่ถูกต้องตามกฎหมายแต่ก็เกิดคู่กับการค้าในระบบตลอดแนวชายแดน เนื่องจากพม่ามีมาตรการสินค้าต้องห้ามที่ห้ามนำเข้าแต่เป็นสินค้าที่ชาวพม่านิยมบริโภค เช่น ผงชูรส เครื่องดื่ม เป็นต้น และสินค้าที่รัฐบาลพม่าห้ามการส่งออกก็เป็นสินค้าที่มีความต้องการสูงของชาวไทย เช่น หยก อัญมณี ไม้ซุง โค กระบือ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อมีผู้ต้องการซื้อสินค้าของทั้งสองฝั่งประเทศ การลักลอบซื้อขายนอกระบบจึงเกิดขึ้น การค้าส่วนใหญ่จึงเป็นการค้านอกระบบ เนื่องจากรัฐบาลพม่าห้ามนำเข้า-ส่งออกสินค้าหลายประเภท ทำให้ไม่มีโอกาสค้าสินค้าในระบบ นอกจากนี้ ชาวพม่านิยมหลีกเลี่ยงภาษี เนื่องจากรัฐบาลพม่าจัดเก็บภาษีหลายชั้นตอนและอัตราการจัดเก็บอยู่ในเกณฑ์สูง

(2) สาเหตุหลักของการปิดด่านของรัฐบาลพม่า มาจากปัญหาการเมืองภายในของพม่าและลูกตามเป็นปัญหาระหว่างประเทศ นั่นคือปัญหาชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-พม่าที่พยายามต่อต้านรัฐบาลพม่าเพื่อต้องการแยกการปกครองตัวเองเป็นรัฐ

อิสระ จึงทำให้รัฐบาลพม่าพยายามปราบปรามอย่างหนัก ทำให้ชนกลุ่มน้อยและผู้ลี้ภัยบางส่วน หลบหนีเข้ามาอยู่ในบริเวณชายแดนไทย ก่อให้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารไทยกับทหารพม่า ส่งผลให้รัฐบาลพม่าหวาดระแวงว่าไทยให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ในการต่อต้านรัฐบาลพม่า โดยเฉพาะการให้ที่พักพิงและการสร้างศูนย์อพยพ เช่น พื้นที่พักพิงบ้านห้วยกระโหลก บ้านแม่หละ บ้านมอเกอร์ เป็นต้น โดยรัฐบาลไทยได้ให้ความช่วยเหลือแก่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ตามหลักมนุษยธรรม ขณะที่พม่ามองว่า ไทยให้ความช่วยเหลือแก่ศัตรูของรัฐบาลพม่า และเป็นเหตุให้รัฐบาลพม่าสั่งปิดด่านการค้าชายแดนในที่สุด

สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือ กรณีพิพาทแม่น้ำเมยและเกาะกลางแม่น้ำเมยเป็นปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ซึ่งทั้งฝ่ายไทยและพม่าต่าง ไม่อยากเสียดินแดนของตนเอง ไปจึงทำให้เกิดเหตุพิพาทดังกล่าวขึ้น สาเหตุอีกประการคือพม่าอ้างว่าต้องปิดด่านเพื่อปรับปรุงระบบการค้าในประเทศ รวมถึงปรับปรุงการจัดเก็บภาษีการค้าชายแดน จากสาเหตุต่างๆ ทำให้พม่าสั่งปิดด่านการค้าแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่ฝ่ายไทยไม่เคยสั่งให้มีการปิดด่าน

ผลจากการที่พม่าปิดด่าน ทำให้ผู้ส่งออกชาวไทยต้องหาช่องทางใหม่ในการส่งออกไปพม่า เช่น การส่งออกทางทะเล การเปลี่ยนจุดส่งออกไปยังด่านท่าขี้เหล็ก-แม่สาย ทำให้ค่าใช้จ่ายในการส่งออกสูงขึ้นกว่าปกติและเสี่ยงต่อการถูกพม่าจับกุม นักธุรกิจบางรายได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากสินค้าที่ส่งออกเป็นสินค้าขนาดใหญ่และมีน้ำหนักมาก ขณะที่นักธุรกิจชาวพม่า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ค้านอกระบบ การปิดด่านการค้าทำให้การส่งสินค้าทำได้ยากขึ้นและเสี่ยงต่อการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่พม่า หรือต้องเสียค่าใช้จ่ายในการผ่านทางสูงขึ้นจากปกติมาก

(3) ปัญหาการเมืองภายในประเทศของพม่า ได้กลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศและกระทบกับความสัมพันธ์ไทย-พม่า และส่งผลถึงคำสั่งปิดด่านของรัฐบาลพม่า รวมถึงกระทบต่อการค้าชายแดนไทย-พม่า การที่จะพัฒนาความร่วมมือทางการค้าระหว่างไทย-พมานั้น ไทยต้องสร้างความเข้าใจให้กับรัฐบาลพม่า โดยแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยไม่มีนโยบายสนับสนุนชนกลุ่มน้อยเพื่อต่อต้านรัฐบาลพม่า และภาคเอกชนไม่ควรคำนึงแต่ผลประโยชน์มากเกินไปจนทำให้พม่ามองไทยว่าเอาเปรียบพม่า ซึ่งทำที่ที่พม่าแสดงออกกับไทยต่างจากประเทศอื่นๆ ที่ค้าขายกับพม่า เช่น สิงคโปร์และญี่ปุ่น ที่พม่าเต็มใจและให้ความร่วมมือกับประเทศเหล่านี้มากกว่า ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับพม่าจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงมากที่สุด

กาญจนา โชคถาวร (2542) ผู้วิจัยต้องการศึกษาปัญหาการค้าชายแดนไทย-ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบน ณ จุดผ่านแดนถาวรเพื่อการค้าที่อำเภอเชียงของและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพการค้าชายแดนไทย-ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจ การค้า ระบบภาษี การขนส่ง การเดินทางเข้า-ออกประเทศและระบบการ

ชำระเงิน และเพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนไทย-ลาว การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์และออกแบบสอบถามเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ประกอบการรายใหญ่และรายย่อยที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนไทย-ลาว รวมทั้งใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น พาณิชย์จังหวัด ค่านศุลกากร ธนาคารแห่งประเทศไทย สถาบันพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติเชิงพรรณนา โดยมีขอบเขตการวิจัยครอบคลุมจุดผ่านแดนถาวรที่อำเภอเชียงของและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่าจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนที่มีการค้าชายแดนกับลาว ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา และน่าน จังหวัดที่มีการค้ากับลาวผ่านพิธีการศุลกากรสูงที่สุดคือจังหวัดเชียงราย คิดเป็นร้อยละ 89.5 ของมูลค่าการค้าการชายแดนกับลาวเฉลี่ยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533-2541 ส่วนจุดการค้าสูงที่สุดคือด่านศุลกากรเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีมูลค่าการค้าเฉลี่ยร้อยละ 82.1 ของมูลค่าการค้ากับลาว หากพิจารณาการค้าในเขตอำเภอเชียงของและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย พบว่าผู้ค้าส่วนใหญ่เป็นรายย่อยมากกว่าเป็นรายใหญ่ เช่นเดียวกับผู้ค้าในฝ่ายลาวที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ค้ารายย่อยเช่นกัน การค้าระหว่างกันใช้เส้นทางบกและทางน้ำ แต่ยังมีปัญหาขาดแคลนถนนที่มีคุณภาพ และปัญหาน้ำในแม่น้ำที่ลดลงมากในช่วงฤดูแล้ง การค้าปี พ.ศ. 2533-2541 มีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 258.4 ล้านบาท จำแนกเป็นมูลค่าการส่งออกและนำเข้าเฉลี่ยปีละ 171.7 และ 86.9 ล้านบาท ตามลำดับ สินค้าส่งออกสำคัญ ได้แก่ ยานพาหนะ อาหาร น้ำมันเชื้อเพลิง สิ่งก่อสร้างและสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนสินค้านำเข้าสำคัญ ได้แก่ ไม้แปรรูป ของป่าและสินค้าเกษตรบางชนิด ช่วงที่มีการค้าสูงที่สุดคือช่วงปลายปีปฏิทิน

ปัญหาในการค้า ได้แก่ การขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำไม่สะดวกโดยเฉพาะในประเทศลาว สาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ไม่เพียงพอ ระบบการชำระเงินผ่านธนาคารไม่คล่องตัว เนื่องจากสถาบันการเงินลาวมีน้อยและมีข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ทำให้ผู้ค้านิยมใช้การชำระเงินนอกระบบ สกุลเงินที่ใช้ในการชำระค่าสินค้ามีทั้งเงินบาทและดอลลาร์สหรัฐ กฎระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการค้าไม่มีความแน่นอน การบริหารจัดการด้านการค้าต่างๆ ไม่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด่านผ่อนปรนต่างๆ ปัญหาคู่แข่งทางการค้า เช่น จีนและเวียดนาม เพิ่มมากขึ้น ปัญหาข้อพิพาททางการค้า แม้มิมีไม่มากนักแต่เป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังมากเป็นพิเศษ ปัญหาประชากรลาวมีอำนาจซื้อต่ำ ประกอบกับมีเงินเฟ้อสูงและค่าเงินกีบอ่อนตัวลงมาก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขยายปริมาณการค้า ตลอดจนผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภาวะเศรษฐกิจในประเทศแถบเอเชีย ส่งผลให้ปริมาณการค้าระหว่างไทย-ลาว ในเขตภาคเหนือตอนบนขยายตัวไม่รวดเร็วเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะคือ ปรับปรุงระบบการคมนาคม แก้ไขระเบียบและวิธีการชำระเงินให้มีความคล่องตัว ดูแลป้องกันการค้ำนอกระบบ ดูแลจุดการค้าชายแดนให้มีประสิทธิภาพ ปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้เหนือกว่าคู่แข่ง ร่วมมือแก้ไขปัญหาระหว่างสองฝ่าย โดยกลุ่มอาเซียนหรือกลุ่มอนุภูมิภาค พร้อมเร่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำของทั้งสองประเทศ และเร่งขยายการค้าไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีนและเวียดนาม ซึ่งจะช่วยให้ปริมาณการค้าชายแดนไทย-ลาว ขยายตัวได้อีกมาก

นิสิต พันธมิตร (2542) การศึกษาปัญหาการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าภายหลังการเปิดเสรีทางการค้าของประเทศต่างๆตามกติกาขององค์การการค้าโลก รวมถึงหลังจากที่ประเทศไทยเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา จะส่งผลให้มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดบ้าง อย่างไร อะไรเป็นสาเหตุและมูลค่าการค้าที่เพิ่มขึ้นเป็นเพราะสาเหตุใด เพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาในเรื่องปัญหาการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนและเปรียบเทียบมูลค่าการค้าในระบบและนอกระบบของด่านการค้าต่างๆในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน การศึกษารั้ครั้งนี้มีขอบเขตครอบคลุม 4 จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ น่าน และแม่ฮ่องสอน สำหรับปัญหาการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะการค้ากับประเทศจีนตอนใต้ที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ยังมีปัญหาด้านสาธารณสุขโลก เช่น ทำเรือ ถนน เรือที่ใช้ในการขนถ่ายสินค้าระหว่างกัน และปัญหาอื่น เช่น การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนซึ่งมีผลกระทบต่อการค้า รวมถึงการใช้ช่องว่างทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่เพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตน

ผลการศึกษาคือ การค้าชายแดนระหว่างไทยกับจีนตอนใต้เป็นการค้ากัมมณฑลยูนนาน โดยใช้เส้นทางขนส่งทางแม่น้ำโขงระหว่างอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายกับเมืองเชียงรุ่ง ในสิบสองปันนา โดยใช้เงินหยวนและเงินบาทในการชำระค่าสินค้าระหว่างกัน

จุดที่มูลค่าการค้าชายแดนสูงได้แก่ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายและอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สาเหตุที่การค้ามีมูลค่าสูง เนื่องจากพ่อค้าที่ประกอบการค้าชายแดนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพ่อค้าดั้งเดิมที่ค้าขายด้วยกันมานาน โดยมีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ หรือมีความเชื่อถือจากการติดต่อการค้าร่วมกันมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นกลุ่มอิทธิพลในการค้าระดับท้องถิ่นที่พ่อค้ารุ่นใหม่ไม่สามารถเจาะตลาดได้ ประกอบกับการค้าชายแดนมีหลากหลายหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้มีขั้นตอน พิธีการ กฎ ระเบียบมากมาย ยุ่งยาก ซับซ้อน ประกอบกับการคืนภาษีมูลค่าเพิ่มให้แก่พ่อค้าใช้เวลานาน ทำให้พ่อค้าแสวงหาวิธีการส่งสินค้าออกได้รวดเร็วต่อความต้องการ อีกทั้งในส่วนของผู้ปฏิบัติมีการแสวงหาผลประโยชน์จากเกณฑ์ต่างๆ จึงทำให้การค้าชายแดนขยายตัวมาก

ปัญหาการค้าที่เกิดขึ้นในจุดการค้าแต่ละแห่งแตกต่างกันไป โดยจุดการค้าชายแดนที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายมีปัญหาด้านคมนาคมระหว่างชายแดนไทยกับพม่า ปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดนและความมั่นคงของทางการเมืองภายในพม่า ปัญหาการเงินจัด ปัญหาสถาบันการเงินของพม่าที่ยังไม่สามารถรองรับกับการค้าสากล รวมถึงการขาดแคลนบุคลากรทางธุรกิจและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ประชาชนมีอำนาจซื้อต่ำ ในส่วนของจุดการค้าที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย มีปัญหาขาดท่าเรือที่จะรองรับกับการขนถ่ายสินค้า เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองมีความเข้มงวดและใช้ระเบียบมาแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง เรือขนถ่ายสินค้าระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ยังมีปัญหาในกรณีเรือจีน ไม่สามารถขนถ่ายสินค้าได้ตลอดปี เนื่องจากปัญหาน้ำในลำน้ำโขงที่ลดลงในช่วงฤดูแล้ง ในกรณีเรือไทยไม่สามารถขนถ่ายสินค้าไปประเทศจีนในน่านน้ำสากลได้ เนื่องจากยังไม่มีท่าเรือระดับพหุภาคีกับพม่า และยังขาดบุคลากรในการเดินเรือขนส่งด้วยสุดท้ายคือพิธีการนำเข้า-ส่งออกมีขั้นตอนยุ่งยากมาก

บัญชา อูอาริยะกุล (2543) ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาเรื่องการค้าชายแดน การค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน ซึ่งมีศักยภาพและ โอกาสสูงที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดน่านให้ทัดเทียมจังหวัดอื่นๆของภาคเหนือตอนบน ในอนาคตต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ผลกระทบทางด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว ภายหลังจากการเปิดด่านการค้าถาวรที่ห้วยโก๋น จังหวัดน่าน กับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้วิธีวิจัยคือใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดน่าน ด้านการบริการ สาธารณูปโภค/สาธารณูปการ รวมทั้งข้อมูลด้านสภาพเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งรวบรวมได้จากเอกสารสิ่งพิมพ์ของรายงานทางราชการ หนังสือ วารสาร จดสาร รวมทั้งสมุดสถิติจังหวัดและรายงานสถิติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ กำหนดขอบเขตของการวิจัยพื้นที่ ประชากร และขอบเขตเนื้อหา โดยขอบเขตพื้นที่จำกัดเฉพาะพื้นที่ตำบลบ้านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน และขอบเขตประชากร ได้แก่ ภาคเอกชนและภาครัฐในจังหวัดน่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนและการลงทุน ส่วนขอบเขตของเนื้อหา ศึกษาถึงผลกระทบจากการเปิดด่านการค้าต่อเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวว่ามีมากน้อยเพียงใด การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์และนำเสนอด้วยสถิติเชิงพรรณนาในรูปของการแจกแจงความถี่และการค่าร้อยละ

กรอบความคิดทางทฤษฎีในการวิจัยทฤษฎี David Ricardo เสนอแนวคิดการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (comparative advantage) ในการกำหนดแบบแผนของการค้าระหว่างประเทศ โดยประเทศควรเลือกและส่งออกในสินค้าที่ตนมีความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบมากที่สุด (most comparative advantage) หรือเสียเปรียบ โดยเปรียบเทียบ น้อยที่สุด (least comparative

disadvantage) และนำเข้าสินค้าที่ตนได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบน้อยที่สุดหรือสินค้าที่ตนเสียเปรียบมากที่สุด ทั้งนี้พิจารณาจาก capital intensive และ technology intensive

ผลการศึกษาพบว่า ผลด้านการค้า โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดน่านขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม การค้าส่งค้าปลีก และภาคบริการเป็นหลัก หลังการเปิดด่านการค้า กิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปี การค้าชายแดนกับลาวเพิ่มขึ้นและได้เปรียบดุลการค้าทุกปี ทั้งยังเป็นจังหวัดที่เป็นประตูสู่ประเทศจีนและเวียดนามในอนาคต ผลด้านการลงทุน ขยายตัวเป็นที่น่าพอใจ โดยมีนักลงทุนด้านเหมืองแร่ลิกไนต์เข้าไปลงทุนในเขตเชียงฮ่อน-หงสาของประเทศลาว รวมถึงนักธุรกิจกลุ่มหนึ่งเข้าไปดำเนินธุรกิจในพื้นที่ดังกล่าว ในอนาคต หากมีการพัฒนาเครือข่ายคมนาคมของประเทศในเขตอนุภูมิภาค (ไทย ลาว จีนและพม่า) เสร็จสมบูรณ์ จะทำให้จังหวัดน่านเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจอีกแห่งหนึ่งของภาคเหนือผลด้านการท่องเที่ยว ขยายตัว เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ค่าน้ำห้วยโก๋น

ดวงกมล สุนทรขันธ์ (2544) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลกระทบต่อภาคเกษตรและอุตสาหกรรมของไทยทั้งในระดับภาคการผลิตและระดับมหภาค เมื่อจีนลดอัตราภาษีนำเข้าตามข้อผูกพันขององค์การการค้าโลก โดยประเมินผลกระทบเป็น 2 ช่วง คือ ในช่วงแรกศึกษาผลกระทบระยะสั้นเมื่อจีนใช้อัตราภาษีนำเข้าครั้งแรกในวันที่เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก และช่วงที่สอง เป็นการประเมินผลกระทบในระยะยาว เมื่อจีนใช้อัตราภาษีนำเข้าอัตราสุดท้าย การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่เรียกว่า GTAP (Global Trade Analysis Project) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายการค้า หรือการเจรจาทางการค้าที่เพิ่มขึ้นมากในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา โดยอยู่ในรูปแบบของเขตเศรษฐกิจเสรีหรือข้อตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคี การศึกษาผลกระทบสามารถพิจารณาได้ทั้งประเทศเดี่ยวและกลุ่มประเทศ สามารถเลือกพิจารณาในภาคการผลิตที่สนใจได้ เนื่องจากมีกลไกในการวิเคราะห์เศรษฐกิจในภาพรวมอย่างเจาะลึกถึงระดับจุลภาค และมีการจัดเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ทำให้ติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีขอบเขตของการวิจัยคือ (1) การศึกษาใช้ฐานข้อมูลจาก Software GTAP version 4 เป็นหลัก โดยมีข้อมูลตั้งพื้นฐานข้อมูล โครงสร้างเศรษฐกิจจากรายงับจ่ายการผลิตและผลผลิต ฐานข้อมูลด้านการค้าระหว่างประเทศและอัตราภาษี พ.ศ. 2538 (2) ใช้ข้อมูลการค้าของจีนจากฐานข้อมูล TRAINS version winter 1998/99 ซึ่งจัดทำโดย UNCTAD เพื่อหาอัตราภาษีเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่าการนำเข้าของจีน และหาอัตราภาษีของจีนกับประเทศต่างๆ (Bilateral Tariff Rate) (3) ในการศึกษาผลกระทบต่อภาคการผลิตจะแบ่งหมวดของภาคการผลิตตามฐานข้อมูลในแบบจำลอง GTAP เป็น 50 ภาคการ

ผลิต (4) การจัดกลุ่มประเทศที่ใช้ในการศึกษาจากฐานข้อมูลของแบบจำลอง GTAP จะคัดเลือกประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลกที่เป็นคู่ค้าสำคัญของจีนและไทยทั้งหมด 12 ประเทศ/กลุ่มประเทศ (5) ในการวัดผลกระทบจากการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกของจีนนั้นจะใช้อัตราภาษีตามข้อสรุปจากข้อตกลงสองฝ่ายที่จีนทำกับสมาชิกทั้ง 37 ประเทศ ที่เป็นมตรับรองรายงานและตารางข้อผูกพันสินค้าและบริการของจีนในการประชุมองค์การการค้าโลกเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2544 โดยคณะทำงานว่าด้วยการพิจารณาให้จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก โดยหาอัตราภาษีเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักด้วยมูลค่าการนำเข้าของจีนจากทั่วโลก (6) การศึกษาครั้งนี้ไม่ได้วิเคราะห์ผลกระทบต่อภาคบริการ จึงสมมติให้อัตราภาษีภาคบริการไม่มีการเปลี่ยนแปลง (7) ปรากฏการณ์อื่นๆนอกเหนือจากการลดอัตราภาษี อาทิ ข้อกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี การเจริญเติบโตของประชากร การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย การเปลี่ยนแปลงของค่าเงิน หรือการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีไม่ได้นำมาพิจารณา เนื่องจากข้อจำกัดของแบบจำลองและระยะเวลาในการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ทั้งสองช่วงให้ผลที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เมื่อจีนเสรีทางการค้าและลดอัตราภาษีนำเข้าทำให้เศรษฐกิจไทยหดตัวอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีการย้ายฐานการผลิตไปที่จีนเพิ่มมากขึ้น เพราะต้นทุนการผลิตของจีนต่ำลง ผลตอบแทนสูงขึ้น จึงใจให้นักลงทุนไปลงทุนเพิ่มขึ้น ในระยะยาว GDP จะลดลงถึงร้อยละ 0.8 รายได้ครัวเรือนลดลงร้อยละ 0.6 การออมลดลงร้อยละ 0.6 การลงทุนลดลงร้อยละ 0.9 ส่งผลให้สวัสดิการของไทยมีมูลค่าลดลง ด้านการค้าระหว่างประเทศ ในระยะยาว มูลค่าการส่งออกของไทยลดลงร้อยละ 0.1 โดยมูลค่าการส่งออกไปยังประเทศจีนจะขยายเพียงประเทศเดียวเท่านั้น ส่วนการค้ากับประเทศอื่นๆจะลดลง สำหรับผลกระทบต่อภาคการผลิต ภาคการผลิตที่ได้รับประโยชน์สูงสุด คือ ข้าวแปรรูปและน้ำตาล ขณะที่ภาคการผลิตอื่นๆ โดยเฉพาะสิ่งทอ เครื่องแต่งกาย และผลิตภัณฑ์จากหนัง ปริมาณผลผลิตจะลดลง สินค้าอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงานจะได้รับผลกระทบรุนแรงกว่าสินค้าเกษตร แนวทางการปรับตัวที่สำคัญคือ การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

มานัส เรืองจิตชวัลย์ (2545) ผู้ศึกษาเห็นว่าการค้าชายแดนในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายมีการขยายตัวต่อเนื่องมาโดยตลอด และอัตราการใช้บริการจากธนาคารพาณิชย์ก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ แต่บทบาทด้านการให้บริการสินเชื่อเพื่อการค้าโดยการเปิด Letter of Credit (L/C) กลับไม่ได้รับความสนใจหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการค้าระหว่างประเทศน้อยมาก ดังนั้น จึงควรศึกษาบทบาทของธนาคารพาณิชย์ต่อพ่อค้าชายแดนและจงใจให้พ่อค้าชายแดนหันมาใช้บริการด้านนี้เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนค้นหาปัญหา อุปสรรคในการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แก่พ่อค้าชายแดนในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ (1) เพื่อศึกษา

ลักษณะการใช้บริการธนาคารพาณิชย์ของพ่อค้าชายแดนในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่จูงใจให้พ่อค้าชายแดนใช้บริการของธนาคารพาณิชย์ในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการของธนาคารพาณิชย์แก่พ่อค้าชายแดนในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตการวิจัยมุ่งศึกษาบทบาทของธนาคารพาณิชย์ในการช่วยเหลือผู้ประกอบการในท้องถิ่น ที่ทำการค้าชายแดนกับนักธุรกิจพม่า ทั้งการให้บริการสินเชื่อแก่ธุรกิจที่สำคัญ การให้บริการโอนเงินผ่านบัญชีตัวแทนการค้าของนักธุรกิจไทยและพม่า การให้บริการเงินฝาก การให้บริการชำระค่าสินค้าระหว่างประเทศด้วยวิธีตั๋วเรียกเก็บ (Bill of Collection : BC) หรือการเปิด Letter of Credit (L/C) โดยใช้แบบสอบถามจากผู้จัดการหรือผู้บริหารสาขาธนาคารพาณิชย์และพ่อค้าชายแดนชาวไทยในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการศึกษาโดยใช้สถิติแบบพรรณนาที่มุ่งเน้นศึกษาตัวแปรอิสระ (ลักษณะธุรกิจ ประเภทกิจการ ทุนประกอบการ และการศึกษาของพ่อค้าชายแดน) และตัวแปรตาม (การรับบริการทางการเงินของพ่อค้าชายแดนในรูปแบบต่างๆจากธนาคารพาณิชย์ ปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการใช้บริการด้านต่างๆของธนาคารพาณิชย์จากพ่อค้าชายแดน) ศึกษาในประชากร 2 กลุ่มรวม 78 ราย จำแนกเป็น กลุ่มพ่อค้าจำนวน 70 ราย และกลุ่มผู้บริหารสาขาธนาคารพาณิชย์จำนวน 8 ราย โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสอบถามและข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ทั้งนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจำนวน 2 ชุด ชุดแรกใช้สอบถามกลุ่มพ่อค้า ชุดที่สองใช้สอบถามผู้บริหารสาขาธนาคารพาณิชย์ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการใช้บริการธนาคารพาณิชย์ของพ่อค้าชายแดนในเขตอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่นิยมใช้บริการเฉพาะการฝากถอนเงินสดและสินเชื่อ มีการใช้บริการเพื่อชำระค่าสินค้าน้อยมาก กล่าวคือ มีการโอนเงินผ่านธนาคารพาณิชย์เพียงร้อยละ 2.1 ไม่มีการใช้บริการ L/C การชำระค่าสินค้านำเข้าใช้เงินสดสกุลบาทถึงร้อยละ 85.9 ใช้การผ่านระบบหักบัญชีระหว่างกันร้อยละ 10.3 และใช้การชำระด้วยเงินสดสกุลจัดร้อยละ 1.7 สำหรับปัจจัยที่จูงใจให้พ่อค้าชายแดนใช้บริการธนาคารพาณิชย์ ได้แก่ (1) ความต้องการเงินทุนเพื่อใช้หมุนเวียนในธุรกิจ (2) นโยบายสนับสนุนการค้าชายแดนของธนาคารพาณิชย์ (3) ความไม่คุ้นเคยและความไม่ไว้วางใจระหว่างพ่อค้าชายแดนกับคู่ค้า (4) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นไปด้วยความราบรื่น โดยไม่มีปัญหาการปิดชายแดน ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ ได้แก่ (1) พนักงานธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถให้คำแนะนำการให้บริการแก่พ่อค้าชายแดนได้ชัดเจน เช่น การปฏิบัติตามเงื่อนไข พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (2) ระบบธนาคาร

ของประเทศไม่ได้มาตรฐานสากล (3) อัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลจัดไม่มีเสถียรภาพ (4) ธนาคารต้องสำรองเงินสดเป็นจำนวนมาก เนื่องจากพ่อค้านิยมชำระค่าสินค้าเป็นเงินสด (5) พ่อค้าหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามเงื่อนไขของ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เช่น การฝาก-ถอนเงินสดกับธนาคารตั้งแต่ 2 ล้านบาทขึ้นไปต้องรายงานให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ทราบ (6) การปิดชายแดนบ่อยครั้งทำให้ธุรกิจขาดความคล่องตัว ส่งผลให้เงินหมุนเวียนในระบบลดลง